

Емилија Марковић¹ , Слађана Видосављевић¹ ,
Јелена Круљ¹ и Наташа Лазовић¹

¹ *Универзитет у Приштини-Косовској Митровици, Учитељски факултет Призрен-Лепосавић, Србија*

Кореспонденција: Емилија Марковић, Проф. Др.

Универзитет у Приштини-Косовској Митровици,

Учитељски факултет Призрен-Лепосавић, Србија

Е-адреса: emilija.markovic@pr.ac.rs

САЖЕТАК

Један од кључних захтева модерног друштва, а зарад његовог опстанка, јесте формирање социјално одговорног понашања према увелико угроженој животној средини. Свакодневно се срећемо са проблемима загађења, глобалног загревања, смањења озонског омотача и многим другим. Стога је од превасходног значаја утицање на најмлађе генерације да развију ставове који ће доприносити високој свести о потреби заштите природе и начину опхођења према њој. У том смислу данас, а зарад будућности, морамо активно радити на развоју проенвиromенталних ставова код деце који би се сутра манифестовали у проенвиromенталном понашању. Развој когнитивне компоненте става захтева од околине усађивање знања детету о природи, њеним благодетима, али и њеним захтевима и нераздвојности човека од ње, што утиче и на успостављање афективног односа детета према њој, осећања привржености животној средини која постаје саставни део вредности. Ставови са својом конативном компонентом иницирају и деловање индивидуе. Ово се посебно истиче као потреба у садашње време пандемије КОВИД-19 и неразрешеног питања порекла вируса. Да ли је он настао вештачки у лабораторијама или је природног порекла, као одговор природе на однос човека према њој. Нека истраживања показују да деца у првим разредима основне школе разумеју феномен загађења животне средине, чак знају и за различите врсте загађења, али још увек не спознају узроке тих дешавања. Стога, иако нема много истраживања која се баве овим проблемом, сматрамо значајним анализу садашњих сазнања о психолошким факторима утицаја на развој проенвиromенталних ставова код деце.

Кључне речи: *проенвиromентални ставови, проенвиromентално понашање, идентификација, самоефикасност*

УВОД

Искуства раног детињства увелико доприносе формирању личности уопште, па и формирању ставова који ће управљати понашањем одрасле особе. У овоме, својствену улогу имају различити агенси социјализације попут породице, вртића, школе итд. који детету усађују информације које ће бити основ формирања будућег става, и који личним примером проенвиromенталног понашања представљају узор детету.

Кроз процесе идентификације са ауторитетима и инројекције њихових вредности, деца могу развити мотивацију за успостављање функционалних адаптивних понашања према животној средини. Ово утиче и на формирање уверења и вредности које чак имају и већу интенционалну моћ од самих ставова. Уверења се могу стицати на различите начине, али она су углавном резултат интеракције између окружења и црта личности индивидуе која их стиче (Poškus, 2017). Почетак свега јесте перцепција и начин на који појединац види ствари. Шум и Богнер (Schumm, Vogner, 2016) проналазе позитивну корелацију између перцепције животне средине и усвојених знања о животној средини. Перцепција је добрим делом условљена пажњом која се усмерава на интересантне садржаје. Стога енвиromентални садржаји требају бити приказани на што интересантнији начин.

Такође, развој осећања самоефикасности, као личног уверења о способности успостављања контроле над нивоом ефикасности личног деловања и контроле над догађајима који утичу на наше животе, уз адекватне информације о утицају тих догађаја, доприноси развоју проенвиromенталног понашања. То осећање самоефикасности је, и сам по себи, значајни мотивациони елемент. Још једно значајно питање је индивидуални фактор повезаности са природом јер ова повезаност итекако доприноси развоју проенвиromенталних ставова и вредности, стварајући позитиван емоционални однос детета према њој. Усмеравање детета ка пожељним активностима, и њихово извођење, може довести до формирања навика (као понављаних радњи) које ће сутра, у обрасцу понашања индивидуе резултирати и проенвиromенталним извођењима.

Самокатегоризација у вршњачким групама, у којима преовладају проенвиromентална понашања могу одиграти улогу у формирању „проенвиromенталног“ специфичног идентитета у тренутку формирања идентитета када до њега дође. На развој проенвиromенталних ставова утиче већи број фактора. У литератури се углавном истичу ставови према животној средини, знање о темама које се тичу животне средине и индивидуалне карактеристике попут пола, културе, нивоа образовања, политичких уверења и сл. (Evans et al, 2018). Бар два од ових фактора директно представљају резултате учења и искуства. Рано детињство представља период најинтензивнијег учења, те можемо очекивати да се и вредности и обрасци понашања повезани са заштитом животне средине интензивно одвијају у овом периоду.

ПРОЕНВИРОМЕНТАЛНИ СТАВОВИ И ПРОЕНВИРОМЕНТАЛНО ПОНАШАЊЕ

Проенвиromенталне ставове можемо одредити као предиспозицију и предуслов за манифестовање проенвиromенталног понашања. Аутори (Hines et al.: Eilam, Trop, 2012) извештавају о проенвиromенталном понашању као о намери да се делује и као кораку на путу стицања проенвиromенталног понашања. Енвиromентална понашања представљају одраз човековог односа према природи. Ово понашање може се схватити као димензија која се креће од

непријатељског понашања према животној средини, преко контроверзног или недоследног енвиromенталног понашања до проенвиromенталног односа према природном окружењу (Krajhanzl, 2010). Проенвиromентално понашање представља предуслов очувања здраве животне средине, али и успостављања одрживог развоја као процеса који тежи успостављању равнотеже између социјалних, еколошких и привредних захтева (Mitrović, Mitrović, 2020).

Оно се може дефинисати као „понашање које има за намеру добробит животне средине, док се проенвиromенталне бихејвиоралне намере односе на жељу за ангажовањем у акцијама које се тичу очувања животне средине у будућности“ (Weimer et al., 2017). Проенвиromентална понашања имају за циљ смањење негативних ефеката на природно окружење. Постоји велика вероватноћа да ће особа која поседује проенвиromенталне ставове исказивати и такво понашање, али ова веза не мора бити директна ни доследна. Неко може бити пажљив при употребљавању количине воде и тиме исказивати проенвиromентално понашање. Ово, ипак, не значи да је понашање узроковано проенвиromенталним ставом, та особа може бити само неко ко не жели да даје новац за употребу воде. Осим тога, једна од главних препрека бихејвиоралним променама јесте то што су многи еколошки проблеми суштински социјалне дилеме у којима се разрешава конфликт између тренутног индивидуалног и дугорочног колективног интереса (Palomo-Velez et al., 2020).

Најпознатију теорију проенвиromенталног понашања дао је Стерн (Stern: Goldman et al., 2020). По њему, свеобухватни модел би требао да обухвати: *индивидуалне вредности оријентисане веријабле* попут ставова, норми, уверења, циљева, што у образовном смислу одговара циљевима афективног учења; *индивидуалне способности* које укључују знања и вештине потребне за деловање што одговара циљевима когнитивног учења; *контекстуалне факторе* који обухватају могућности и ограничења, аспекте социјалног и физичког окружења попут материјалних средстава, технологије, законских регулатива и сл; *навике* као резултат акумулираних искустава претходних понашања. Овоме Хансман и Стајнер (Hansmann, Steimer, 2017) придодују и социјалне факторе попут положаја, улога, групе динамике и сл. Међу овим факторима постоји међузависност и њихове интеркорелације резултирају одређеним типом и мером проенвиromенталног понашања.

ПРОЕНВИРОМЕНТАЛНО ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ

Циљ енвиromенталног васпитања и образовања јесте упознавање деце са потребом да воде бригу о животном окружењу пружајући им могућности и садржаје који промовишу проенвиromентално понашање. Клејтон и Мејерс (Clayton, Myers, 2009) истичу да успех проенвиromенталног васпитања и образовања зависи од дечијих знања о биологији и екологији, нивоа когнитивног развоја, афективних фактора који произилазе из степена повезаности детета са природом и мотивације, пре свега нивоа осећања самоефикасности.

Уопштено, можемо говорити о два различита приступа енвиromенталног понашања:

антропоцентричном и екоцентричном (Alagoz, Akman, 2016). Антропоцентрични приступ је оријентисан према човеку и његовим потребама и близак је егоцентричном ставу, док екоцентрични

приступ истиче значај равнотеже у природи и опстанак не само човека, већ и свих других живих бића, што представља алтруистичну оријентацију усмерену на конзервацију и заштиту природних ресурса (Shumm, Bogner, 2016). Истраживање Бовеа и Петегема (Voeve-de Pauw, Petegem, 2011) показује да је знање о животној средини у негативној корелацији са егоцентричним односом према окружењу.

Истраживање спроведено са предшколском децом на узрасту од пете до шесте године (Kahriman-Ozturk et al., 2012) показало је да већина деце у објашњењу својих разлога за проенвиromенталне акције изражавају ипак антропоцентричне ставове. Аутори ово објашњавају тиме што деца овог узраста припадају Пијажевој предоперационалној фази когнитивног развоја коју и даље карактерише доминантни егоцентризам који их спречава да ствари сагледавају из перспективе

спољашњег окружења. Неки аутори (Khan: Evans et al., 2007) проналазе, истражујући различите узорке деце млађег узраста, да постоји значајан степен сагласности у моралном резонувању о различитим еколошким темама међу децом која припадају различитим културама и социјалним статусима.

Исти аутори закључују да они јасно разликују и препознају еколошке проблеме и да се на узрасту од шест до осам година старости запажа померање од антропоцентричног схватања ка разумевању утицаја злоупотребавања природног окружења и штете која му се наноси том злоупотребом.

Ове проенвиromенталне тенденције се профилишу до једанаесте године живота. Овакви резултати су сагласни са налазима Пијажеа који истиче да егоцентризам, као развојна фаза, прелази у више социјализована понашања након шесте године живота. Међутим, на основу истраживања спроведеног у нашој земљи, у коме су поређени ученици основних и средњих школа (Јовановић, Џивковић, 2016), аутори закључују да се ученици ових узраста не разликују у погледу проеколошког понашања, што тумаче курикулумима који су превасходно намењени стицању еколошких знања, али не и развоју моралних и афективних сегмената личности.

Један од циљева проенвиromенталног образовања је и стицање еколошке свести. „Еколошка свијест поред сазнања о промјенама у природи насталим човјекoвим деловањем, садржи и схватања о могућностима и начинима рјешавања еколошких проблема“ (Vulatović i dr., 2019). Стога би курикулуми требало да предвиђају садржаје, стицање вештина и начине овладавања онима шта би ученик требао да зна и како да стекне способности за

проенвиromентално деловање (Kos et al., 2016). Различити аутори се слажу око тога да не постоји разлика између когнитивног и афективног учења, односно учења у учионици и ван ње, те би активности учења требало пројектовати уз стицање различитих, учиoничких и ван учиoничких искустава (Pittman, 2012). Физички дизајн школе има свог утицаја на учење.

Гиффорд са сарадницима (Gifford et al, 2011) истиче да постоје разлике између малих и великих школа јер велике школе имају и већи варијетет, али истичу да ученици великих школа превасходно уче као посматрачи, док ученици мањих школа, којима недостају нека средства, уче као учесници и тиме стичу шире компетенције директним укључивањем у активности. Дакле, оптималне су учеће ситуације у којима ученици могу да партиципирају, комуницирају, развијају способности критичког мишљења, развијају креативност и етички однос према доношењу одлука у решавању еколошких проблема (Wals et al, 2014).

Ово, такође, може доприносити развоју само-ефикасности код деце која представља добру основу за усвајање одређених модела понашања. Теорија планираног понашања предвиђа и контролу опажених ранијих понашања што указује да ће, вероватније, бити усвојена она за које индивидуа опажа да их изводи успешно, што је основа осећања самоефикасности (Yadav, Pathak, 2016).

Због тога, деца не треба да буду само пасивни примаоци информација (Kos et al., 2016) о томе како се понашати проенвиromентално, већ им треба пружити могућности да имају активну улогу самосталног стицања сазнања која ће им омогућити да разумеју утицај својих активности на животно окружење.

ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА ФОРМИРАЊЕ ПРОЕНВИРОМЕНТАЛНИХ СТАВОВА

Постоји већи број фактора који утичу на формирање проенвиromенталних ставова и, последично, проенвиromенталног понашања. Резултати истраживања који су се бавили односом пола и проенвиromенталних ставова дају

контрадикторне и слабије корелације, али уопштено, уколико се значајније разлике и показују, оне говоре у прилог томе да девојчице показују израженије проенвиromенталне ставове (Schumm, Bogner, 2016). Ни истраживања утицаја мајке,

као фигуре која, по природи има заштитнички однос, не дају конзистентне резултате ни значајније корелације са пробихејвиоралним понашањем. Једно опсежно истраживање пробихејвиоралних ставова и пробихејвиоралног понашања, са децом старости од шест до осам година, извршио је Еванс са сарадницима (Evans et al., 2007). Њихово истраживање показује да деца овог узраста изражавају пожељне енвиromенталне ставове и настоје да се понашају еколошки социјално одговорно. Они поуздано извештавају о проенвиromенталним ставовима и понашању, али имају низак степен посвећености да се ангажују у различитим активностима. Аутори ово приписују методолошким узроцима, сугеришући да је потребно осмишљавање изазовнијих еколошких ситуација и понашања у којима би деца овог узраста могла да се ангажују. Каснија Евансова лонгитудинална истраживања (Evans et al., 2018), међутим, показују да рана искуства у природи, око шесте године живота, као и време проведено у природи у детињству, уз добро образовање јесу значајни предиктори проенвиromенталног понашања каснијих адолесцената јер доводе до формирања повезаности детета са природом што касније резултира и специфичним понашањем. Такође, дечија искуства у дивљини, попут извиђачких активности, јесу предиктивнија за проенвиromентална понашања него искуства у питомијим природним условима попут бављења баштованским активностима. Исто истраживање показује и да деца која су одрасла поред мајки које су изражавале проенвиromенталне ставове и понашања показују значајне промене у проенвиromенталном понашању, у односу на друге вршњаке, након дванаесте године, што се објашњава сазревањем детета. Родитељи имају примарни и посебан утицај на развој своје деце. Гронхој и Тогерсен (Gronhoj, Thogersen, 2012) налазе да у поређењу проенвиromенталних ставова и проенвиromенталног понашања, управо понашање је то које је у позитивној корелацији са проенвиromенталним понашањем детета. Ово указује на значај личног примера родитеља, посебно обзиром

на то, да се деца превсходно идентификују са онима што је манифестно очигледно. Настојећи да провере хипотезе родитељске улоге и родитељског статуса, и питања да ли добијање детета повећава учесталост изражавања проенвиromенталног понашања, Томас и сарадници (Thomas et al., 2018) закључују да ово понашање манифестују чешће само они родитељи који су добили прво дете, али који су и раније изражавали висок ниво бриге за еколошка питања. Друга истраживања, међутим, показују да родитељи чије су породице бројније поседују већа знања о природном окружењу и имају позитивније ставове о његовом очувању (Palomo-Velez et al., 2020). Исти аутори саветују промовисање порука усмерних на децу које би подстакле родитеље да промисле о негативним последицама неделовања у правцу заштите природе. Локус контроле као уверење о узрочности индивидуалних активности, такође, има свој утицај на проенвиromентално понашање. Индивиде са унутрашњим локусом контроле, које увиђају да су узроци њиховог понашања у њима самима и да промена понашања мења и окружење чешће се понашају на енвиromентално одговоран начин, док индивиде са спољашњим локусом контроле и уверењем да од њих ништа не зависи, да је све ствар случајности и судбине ређе увиђају консеквенце свог понашања (Weimer et al., 2017). Можемо, дакле, претпоставити да ће деца са унутрашњим локусом контроле лакше усвајати проенвиromенталне ставове. Неки аутори, говорећи о утицају школе на проенвиromентално понашање, говоре о „ситуационој снази“ која се односи на степен присуства проенвиromенталних знакова, као асоцијативних елемената, које би и наставници и ученици могли опаžати и разумети на сличан начин (Runhaar et al., 2019). У „снажној ситуацији“ постоји обиље асоцијативних знакова који пружају недвосмислену поруку и врше психолошки притисак за испољавање жељеног понашања. Овде су процедуралне ствари и активности усаглашени. Уколико ове усаглашености нема, онда наступа амбиваленција и нејасност око очекиваног понашања, што чини „слабу ситуацију“.

ЗАКЉУЧАК

Савремени начин живота и трендови које он носи захтева интензивiranу бригу о очувању животне средине. Цео развој човека одвија се као тежња ка равнотежи кроз процесе акомодације и асимилације, односно прилагођавања човека окружењу као и окружења самом човеку како би у њему опстао. У овоме треба водити рачуна да ова прилагођавања буду уравнотежена јер је човек више пута кроз историју исказивао тежњу не само употребе, већ и злоупотребе природе што је довело до озбиљног дисбаланса који на крају, угрожава и самог човека. Стога је од пресудне важности промовисање разних форми проенвиromенталног понашања. Предуслов је у учењу и успостављању проенвиromенталних ставова и уверења, као предиспозиција за овакво понашање, још од раног детињства. Обзиром на поступност когнитивног развоја детета, његово разумевање пролази кроз различите фазе и захтева сазревање како би се понашање манифестовало на жељени начин. Управо због тога, у процесу проенвиromенталног образовања деци треба омогућити учешће у бројним садржајима и активностима у којима ће непосредно испробавати проенвиromентална понашања и директно опајати њихове ефекте. На тај начин, почев од тога да ће се деца понашати проенвиromентално зато што од њих то одрасли траже и зато што је то социјално пожељно и често награђивано, деца могу кроз процес учења стећи интринзичке вредности проенвиromенталног понашања које ће га, последично, учинити континуираним и ефективним.

ЛИТЕРАТУРА

1. Alagoz, B., Akman, O.(2016). Antropocentric or ecocentric environmentalism? Views of university students. *Higher Education Studies*, 6(4), pp. 34-53. <https://doi.org/10.5539/hes.v6n4p34>
2. Boeve- de Pauw, J., Petegem, P.(2011). The effect of Flemish eco-schools on students environmental knowledge, attitudes and affect. *International Journal of Science Education*, 33(11), pp. 1513-1538. <https://doi.org/10.1080/09500693.2010.540725>
3. Bulatović, D., Pečić, M., Ostojić, B.(2019). Kontradiktornost između ekološke svijesti i djelovanja i potreba suzbijanja ekološkog kriminala [Contradiction between environmental awareness and action and the need to fight environmental crime]. *Ecologica*, 96, pp. 545-551.
4. Clayton, S., Myers, G.(2009). *Conservation psychology: Understanding and promoting human care for nature*. Chichester, Wiley-Blackwell.
5. Eilam, E., Trop, T.(2012). Environmental attitudes and environmental behavior-Which is the horse and which is the cart?. *Sustainability*, 4(12), pp. 2210-2246. <https://doi.org/10.3390/su4092210>
6. Evans, W.G., Brauchle, G., Haq, A., Stecker, R., Wong, K., Shapiro, E.(2007). Young children`s environmental attitudes and behavior. *Environment and Behavior*, <https://doi.org/10.1177/0013916506294252>
7. Evans, W.G., Otto, S., Kaiser, G.F.(2018). Childhood origins of young adult environmental behavior. *Psychological Science*, 29(5), pp. 679-687. <https://doi.org/10.1177/0956797617741894> PMID:29447064
8. Gifford, R., Steg, L., Reser, P.J.(2011). *Environmental Psychology*. Handbook of Applied Psychology (In Martin R.P. et al. Eds.), Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9781444395150.ch18>
9. Goldman, D., Hansmann, R., Činčera, J., Radović, V., Telešiene, A., Balžekiene, A., Vavra, J.(2020). Education for environmental citizenship and responsible environmental behaviour. *Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st century*, 4, pp. 115-137. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20249-1_8
10. Gronhoj, A., Thogersen, J.(2012). Action speaks louder than words: The effect of personal attitudes and family norms on adolescents` proenvironmental behavior. *Journal of Economic Psychology*, 33, pp. 292-302. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.10.001>
11. Kahriman-Ozturk, D., Olgam, R., Tuncer, G.(2012). A qualitative study of Turkish preschool childrens` environmental attitudes through ecocentrism and anthropocentrism. *International Journal of Science Education*, 34(4), pp. 629-650. <https://doi.org/10.1080/09500693.2011.596228>

12. Kos, M., Jerman, J., Anžlovar, U., Torkar, G.(2016). Preschool childrens' understanding of proenvironmental behavior: Is it too hard for them?. *International Journal of Environmental&Science Education*, 11(12), pp. 5554-5572.
13. Krajhanzl, J.(2010). Environmental and proenvironmental behavior. *School and Health*, 21, pp. 251-274.
14. Hansman, R., Steimer, N.(2017). Subjective reasons for littering: A self-serving attribution bias as justification process in an environmental behavior model. *Environmental Research, Engeneering and Management*, 73(1), pp.8-19. <https://doi.org/10.5755/j01.ere.m.73.1.18521>
15. Jovanović, S.S., Živković, S.Ž. (2016). Tendencije u pogledu razvoja proekološkog ponašanja učenika [Tendencies regarding the development of students' pro-environmental behavior]. *Inovacije u nastavi*, 29(4), 115-122. <https://doi.org/10.5937/inovacije1604115J>
16. Mitrović, V., Mitrović, I.(2020). Potencijal socijalnog kapitala u funkciji klasterizacije I održivosti razvoja [The potential of social capital for the purposes of clustering and sustainable development]. *Ecologica*, 97, pp. 82-88. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2021.28.101.13>
17. Palomo-Velez, G., Buczny, J., Van Vugt, M.(2020). Encouraging pro-environmental behavior through children-based appeals: A kin selection perspective. *Sustainability*, 12, pp. 748-773. <https://doi.org/10.3390/su12020748>
18. Pittman, F.J.(2016). Attachment orientation: A boon to family theory and research. *Journal of Family Theory&Review*, 4, pp. 306-310. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2012.00133.x>
19. Poškus, M.S.(2017). Normative influence of pro-environmental intentions in adolescents with different personality types. *Current Psychology*, 39, pp. 263-276. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9759-5>
20. Runhaar, P., Wagenaar, K., Wesselink, R., Runhaar, H. (2019). Encouraging students` pro-environmental behavior: Examining the interplay between student characteristics and the situational strength of schools. *Journal of Education for Sustainable Development*, 13(1), pp. 45-66. <https://doi.org/10.1177/0973408219840544>
21. Schumm, F.M., Bogner, X.F. (2016). How environmental attitudes interact with cognitive learning in a science lesson module. *Education Research International*. <https://dx.doi.org/10.1155/2016/5136527>
22. Thomas, o.G., Fisjer, R., Whitmarsh, L., Milfont, L.T., Poortinga, W.(2018). The impact of parenthood on environmental attitudes and behavior: A longitudinal investigation of the legacy hypothesis. *Population and Environment*, 39, pp. 261-276. <https://doi.org/10.1007/s11111-017-0291-1> PMID:29568145 PMCID:PMC5846977
23. Wals, A.E., Brody, M., Dillon, J., Stevenson, R.B.(2014). Convergence between science and environmental education. *Science*, 344(6184), pp. 583-594. <https://doi.org/10.1126/science.1250515> PMID: 24812386
24. Weimer, K., Ahistrom, R., Lisspers, J., Lipsanen, J(2017). Values, attitudes, moral judgment and coherence as determinants of pro-environmental behaviors and behavioral intentions. *Journal of Multidisciplinary Engineering Science and Technology*, 4(5), pp. 2568-2583.
25. Yadav, R., Pathak, G.S.(2016). Young consumers` intention toward buying green products in developing nations: Extending the Theory of planed behavior. *Journal of Cleaner Production*, 135, pp. 732-739. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.06.120>

ABSTRACT

One of the main requirements of modern society, and for the sake of its survival, is the formation of socially responsible behavior towards the greatly endangered environment. Every day we are faced with the problems of pollution, global warming, depletion of the ozone layer and many others. Therefore, it is of paramount importance to influence the youngest generations to develop attitudes that will develop a high awareness of the need to protect nature and how to treat it. In this sense, today, and for the sake of the future, we must actively work on the development of pro-environmental attitudes in children, which would manifest themselves in pro-environmental behavior tomorrow. The development of this cognitive component, that is, the attitude requires the society to instil in the child knowledge about nature, its benefits, but also its demands and the inseparability of man from it, which affects the child's affective relationship towards it, the feeling of attachment to the environment that becomes an integral part of values. With their conative component, attitudes also initiate individuals to act. This especially necessary during the current COVID-19 pandemic and the unresolved question of the origin of the virus. Was it created artificially in laboratories or is it of natural origin, as nature's response to man's relationship to it. Some studies show that children in the first grades of elementary school understand the phenomenon of environmental pollution, they even know about different types of pollution, but they still do not understand the causes of these events. Therefore, although there is not much research dealing with this problem, we consider it important to analyse current knowledge about the psychological factors influencing the development of pro-environmental attitudes in children.

Key words: *pro-environmental attitudes, pro-environmental behaviour, identification, self-efficacy*

Received: 22.11.2022.

Approved: 07.12.2022.

Corresponding author:

Emilija Marković, PhD.

University in Priština-Kosovska Mitrovica

The Faculty for Teachers Education Prizren- Leposavić, Serbia

E-mail: emilija.markovic@pr.ac.rs

 <https://orcid.org/0000-0002-9681-3465>